SILVERTÄRNAN

HÖST 2021

Söderhamns Fågelklubb (SFK)

Syfte

SFK:s syfte är att främja utforskandet och skyddet av fågelfaunan och dess miljö, att verka för att hos allmänheten väcka och underhålla intresset för fågelns och fågelmiljöer, samt att skapa förutsättningar för medlemmarna att aktivt utöva sitt fågelintresse.

Bli medlem

Medlemskap i SFK erhålls genom att sätta in 150 kr på vårt pg 879140-2. För varje ytterligare familjemedlem betalas 100 kr. Glöm inte att ange Din namn och Din adress, samt namn på eventuella familjemedlemmar.

Styrelse

Ordförande:	Magnus Ahlgren	073-020 99 31
Vice ord.	Bengt Göthe	070-533 70 98
Sekreterare:	Angus Thomson	070-296 80 37
Kassör:	Stefan Persson	070-342 64 63
Ledamot:	Robert Lindberg	070-566 34 77
Ledamot	Christer Lindberg	070-554 05 13
Ledamot:	Gunnar Andersson	070-651 40 17
Suppleant:	Gunnel Edenström	070-298 67 73
Suppleant:	Lilian Söderberg	076-786 02 52

Hemsida

www.silvertarna.se
Webmaster: Angus Thomson

Programansvarig

Bengt Göthe

Redaktion för Silvertärnan

Magnus Ahlgren, Stefan Persson, Bengt Göthe, Robert Lindberg

Klubblokal

Godtemplaregården, IOGT-NTO, Ångatan 9, Söderhamn

Foto framsida: Lärkfalk, Angus Thomson
Foto baksida: Alsjöternet, Angus Thomson

Ordförande har ordet

För några år sedan fick Söderhamns Fågelklubb beslöt av en journalist från Söderhamnskuriren. Hon frågade mig varför jag skådar fågel. Jag tänkte en stund. Hur beskriver man skönheten hos en stegfitis? Pangsjetten hos en kungsörn? Eller ledfullheten hos fyra unga tordmular som i perfekt formation gör upprepade inflygningar mot min bil ute till havs? Jag väljer ett fåtskt exempel som jag hoppas ska få henne att förstå. En liten stund efter denna intervju satt jag tillsammans med vi sett en lärkfalk, sittandes på en stängselstolpe. Plötsligt utmalade falken till, fåtte blicken mot något och lyftt. Med kraftiga vingslag och allt högre hastighet steg den till vidders. Spirakrat mot molet, flera hundra meter upp i luften. Någon av oss tyckande flinga jakten i tabtskarve, vi ansta utvidde handskaren. Mätet var en trollslinda som fåtken flitt syn på på ett avstånd av kanske fem-sex hundra meter! Fåtgsten åts upp i luften, varvid fåtken singlade ner till stolpen och satte sig igen. Jag berättade emsaistiskt om upplevelsen för journalisten, som nickade och pitade i blocket. Nästa dag hade vi en uppslag i Kuriren med bilder och journalistens beskrivning av exkursionen. Det finns även insiag från intervjuer som gjort under exkursionen. Bland annat det här: "Jag ber Magnus berätta varför han skådar fågel, vad det är som driver honom. Istället för att svara på frågan böjar han berätta om en falk som han sett tidigare under kvällen." Jaha tänker jag, det där frået fill på hjälteegen. Eller också så menade hon att det inte går att begripa sig på fågelskådare.

Jag skriver detta för att jag vill be dig som medlem i Söderhamns Fågelklubb att fundera över vad det är som driver dig, varfte titar du på fåglar? Vad betyder Söderhamns Fågelklubb för dig? Är det Silvertärnan? Hemsidan? Gemenskapen på exkursioner och möten? Möjligheten att träffa mer erfarna fågelskådare som delar med sig av sina kunskaper? Eller är det engagemanget som sådant, att vara med i den hellet som är typiskt för en ideell förening?

Liksom många andra ideella föreningar behöver vi funderra över hur vi ska få klubben att leva på sikt. Antalet medlemmar är ganska stabilt, men modellåldern stiger. Flera i styrelsen har nuttit i många år, någon har avisert att det är dags för andra att ta över. Fundera över om du inte skulle vilja engagera dig på någon sätt. Man behöver inte vara fågelexpert för att bli mer aktiv i klubben. Det kan handla om att utälla fåm utrustning och ordna fika till en av våra hälvvinningsvåvlar. Om du tycker om att skriva kanske du vill bidra med något reportage till hemsidan? Eller varfte inte en text till Silvertärnan? Skicka gärna in dina bilder till bildgalleriet! Och som sagt, det behövs pålyllning av exkursionsledare och styrelsemedlemmar.

Vilkommen att hälsa av dig till info@silvertarna.se eller ring till någon i styrelsen! Namnen finns på sidan 2.

När restrikteonerna nu ser ut att lätta hoppes jag att vi återigen kan hjuda in till blåkvistingar under hösten. Det finns ingen anledning att vänta och skriftvier inte ta med några gästa bilder. Och har du bilder du vill visa är det bara att ta med sig USB minnet och kommna! Vål mötet!

Magnus Ahlgren, ordförande

Tema Ålsjön

Det här numret av Silvertärnan tänkte vi tillägna vår fina fågelsjö Ålsjön. Sjöns själger ca fyra kilometer söder om Söderhamns Centrum och sträcker sig i ostlig riktning mellan E4 och gamla F15. Sjön och dess strändor är naturreservat och omfattar 157 hektar. Vi som skådar fågel rätkar även Ålsjöngarna väster om E4 och angränsande jord- och skogsbruksmarker till det område vi tänker på när vi talar om Ålsjön.

Sjön är betydelsefull både som rastlokal under sträckperioderna och som häckningslokal. Här än 60 fågelarter häckar regelbundet vid Ålsjön, och mer än 200 arter har setts genom åren. Vid snösmältningen samlas stora mängder svanar, gäss och änder på och invid sjön. Lite senare kommer vadare och tättingar samt flerala - rovfåglar. I sjöns omgivningar häckar sågår och ett flertal tättingar.

Ålsjön är mycket grund och har genom årens loop sänkts vid flera tillfällen, vilket medfört att den snabbt vuxit igen. På sextiotalet bröjade man förstå att en restaurering var nödvändig om sjön skulle behålla sitt värde som fågelsjö. I samband med utbyggnaden av E4 1978 blev det möjligt att höja sjöns vattenyta 70 centimeter.

Sedan 1992 ingår en del av den så kallade Gammelskogen på gränsen till sjöns sydsida i naturreservat. Slutningen är tätbevuxen med många grova tallar, granar och stora aspar. Här finns ett intressant växt- och djurliv. Flera landvtkter, som tibast, gullpudra, skogssnälla, skinkyxla och strutbräken växer i skogen. Skogen är även viktig för häckande hackspettar, tättingar och rovfåglar.

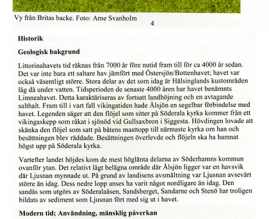

Grågås Foto: Angus Thomson

Lämpliga platser för fågelskådning vid Ålsjön

Ålsjön är en av Sveriges mer lättillgängliga fågelsjöar. Från den stora parkeringen vid E4 leder en spånad stråvägar. Ålsjöparkeringen, eller E4-parkeringen som den i bland kallas, är den naturliga ingången för att nå de flesta av områdets bättre platser för skådning.

Spången som går längs med E4 har flera platformar och rastplatser längs sjöns grunda vikiria del där man kan stanna upp och ta in fågelliv. Sedan 2020 finns en timrad vindskydd som vetter ut mot sjön. En sior fördel med vindskyddet är att det också skärmar av mycket av trafikbullret från den närliggande E4. På vårarna samlas mycket änder längs spången och även andra simfåglar som krickA, blåsand, skeddand, snatterand, vigg, knipa, skäggdopping, svarthakedopping, sothöna. Med lite tur kan man få se några enstaka sädärsk som lugger i en ån vintar på en sarna ska gå upp längre norrut. Bland vadare som ses från spången kan nämnas brushane, tofsvipa, storspov, enkelbeckasin, rödben, grönbena, skogssnäppa, svartsnäppa, drillsnäppa, gluttsnäppa samt både större och mindre strandpipare.

Sedan 1992 ingår en del av den så kallade Gammelskogen på sjöns sydsida i naturreservat. Slutningen är tätbevuxen med många grova tallar, granar och stora aspar. Här finns ett intressant växt- och djurliv. Flera landvtkter, som tibast, gullpudra, skogssnälla, skinkyxla och strutbräken växer i skogen. Skogen är även viktig för häckande hackspettar, tättingar och rovfåglar.

Ålsjötunsen och södra tornet, Ålsjöngarna

Ålsjötunsan har en du om du fortsätter spången söderut från parkeringen. Efter ca 700 meter ska du följa anvisningen mot Ålsjötorget. Gå under E4 och följ stigen ca 600 meter västerut. Vid stigan finns rasbord där du kan fika. Från stigan går en spång ut mot Södra tornet. Därifrån har du en förträffflig utsikt över Ålsjötagarna. Häriffrån ser du rastande gäss, änder och vadare, tättingar och rovfåglar. Det här är en bra plats att vara på i september/oktober för att se strackande rovfåglar. Buskrädan i anslutning till stugan är en bra rastplats för tättingar, inte minst trastar.

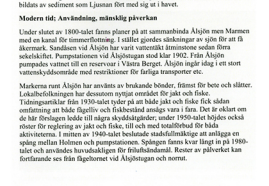

Tornet vid Ålsjötorgan Foto: Angus Thomson

Ålsjötornet och Gammelskogen

Ålsjötornet ("Gamla Tornet") ligger söder om sjön, ca 1500 meter från E4. Följ spången söderut, fortsätt på stigen som tar av österut. Stäng flgrindarna efter dig! Stigen kan vara både blöt och halkig så ryktis kängor eller stövlar är att rekommendera. Tornet är öppet året om. Från den högsta plattformen, 11 meter över marken, har man bra utsikt norrut mot sjöns mitten delar. Häriffån ser man flerstäs änder, gäss, svanar, vadare och rovfåglar både vår och höst. Sommartid är det mycket trollsländor som jagar andra insekter över sävbälten och sjöns vassvurgar. Har man tur kan man då få se lärkfalk och tornfalk som jagar insekter, främst slåndor. Tornet ligger i strandkanten av en flgeholjö, men inte bara det. På sydsidan finns en fin blåmeksbog som ofta ingår i naturreservatet. Vinterfid mattar Söderhamns fågelklubb skogsfågarna, varfte man från tornet också kan se dompterte, talgoxe, blåmes, tallbita, kungsfågel, nötskrika, nötväcka och hackspettar som treårig hackspett och gråspett.

Olles hyla

Alldeles nordost om parkeringen, på nordsidan om vägen mot Östansjö, sträcker sig en gräskliddd slänt. Det här är ett alternativ till Holmen för spaning söderut. Skogen gör dessutom bra skydd mot kyliga nordvindar. Tidigt på våren samlas ofta hundratals gäss och svanar på åkrarna norr om sjön. De senaste åren har Olles hylla varit en bra plats för att se spetsbergsgäs, sädgäs, vitkindad gäs och blågäs under den här tiden.

Britas backe

Tvärs över sjön, 600 meter norr om Ålsjötornet ligger "Britas Backe". Här finns möjlighet att parkera 3-4 bilar men inte mer. Följ Östansjövägen österut, följ vägen, ta till höger i Östansjö. Efter ytterligare några hundra meter kommer bebyggelse på vänster hand. På högersidan finns en glänta. Ibra utsikt mot sjön har du på andra sidan buskagen. OBS gå inte ut på åkern, det är odlingsmark! Britas backe är en bra utkiksplats när gäsen samlas på åkrarna samtidigt som man ser ner över Ålsjön. Det finns dessutom en matningsplats som besöks av finkar, mesar och hackspettar.

Sand

Vid Sand finns möjlighet att parkera och därifrån gå till Ålsjötornet. Sväng av vid skyltningen mot motorstadion och sväng nästa höger när du passerat infartsen mot den gamla flygterminalen.

Stigen mot Ålsjötorget går längs Ålsjöns södra strand genom flrbti alkärr och gammal barrskog. En bit in efter stigen finns en rastplats med några bord. Halvvägs till Ålsjötornet kan man vika av och följa den markerade stigen upp genom den gamla urskogsliknande skogen där man har good möjligheter att se barrskogsmes mesar och med lite tur få nårkontakt med den retsliga hackspetten. Stigen som går längs sjöstranden är tyvärr blivis sönderkörd och blöt så rejält på förturna är att rekommendera.

Ett bestik vid Sand kan rekommenderas även under vår- och höstmånaderna att det finns goda möjligheter att få höra nattaktiva fåglar. Vattensnäl och nåktergal brukar ingå i ljudkulissen och från Sandberget börs ofta natskärrans surrande.

Hur framtiden ser ut är svårt att säa om. En förhoppning är att åter få se rastande fågelmassor på de gamla åvesvarfsmarkerna. Man kan numer se hur det såg ut detta vid enstaka tillfällen på kraftig vårfäd eller efter kraftiga regn.

Förändringar i faunan

Arter som försvunnit

För bara några decennier sedan var brunanden en vekklig karaktärsfågel för Ålsjön med flera tiotals fyrbenta föreningsmedlemmar. Numera finns det inga sådan, den uppträdde inte ens årligen vid sjön. Detta sammanfaller tryfter med utvecklingen i hela landet. De senaste 40 åren har brunanden minskat kraftigt i Sverige, från 6000 par till färre än 1000 par. En annan art som förut fanns i stora antal är ortolansparv. Från slutet av april kunde man höra dess typiska sång från buskrädder och trädhomar vid Östansjö.

Arter som tillkommit

Grågåsen är numera en av sjöns dominerande arter. Så har det inte alltid varit. För 30-40 år sedan saknades arten som häckfågel. Tillvästen motsvaras av en likande tikning i Sverige, inte minst längs Norrlandskusten. På senare år har flera mer exotiska arter börjat visa sig vid regelbundet vid Ålsjön. Söderhamns första egentthäger visade sig vid Holmen en majmorgon 1999. Numera förekommer arten så gott som årligen. En annan art som numera uppträder regelbundet är stäpphök. Hittills har ingen häckning konstaterats för någon av dessa arter.

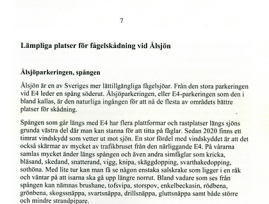

Grågås Foto: Angus Thomson

Historik

Geologisk bakgrund

Litorinahavets tid räknas från 7000 år före nutid fram till för ca 4000 år sedan. Det var inte bara ett sätaare hav jämfört med Östersjön/Bottenhavet; havet var också väsentligt större. Stora delar av det som idag är Hälsingslands kustområde låg då under vatten. Tidsperioden de senaste 4000 åren har havet benämnts Limnehavet. Detta karaktäriseras av fortsat landhävning och en avtagande salthalt. Fram till i vart fall vikingatiden hade Ålsjön en segelbar förbindelse med havet. Legenden säger att den flöjet som sitter på Söderala kyrka kommer från en vikingaskepp som rätkat i vistjöd vid Gullsäaröen i Siggenta. Hövdingen lovade att skänka den flöjet som på hälsens mattotsp till mittemate kyrka om han och besättningen blev räddade. Besättningen överlevde och flöjen ska ha hamnat högst upp på Söderala kyrka.

Varefter landet höjdes som det mest höglänta delarna av Söderhamns kommun svarfte ytan. Det relativt lägt belägna område det Ålsjön ligger var en havsvik där Ljusnan mynnade ut. Ett antal mindre ån- och bäckdelta ansvällning var Ljusnan avsvärt större än idag. Dess nedre lopp anses ha varit något nordligare än idag. Den sandsa som utgjorts av Bodinska Sandberget, Sandarne och Sentö har troligen bildats av sediment som Ljusnan fört med sig ut i havet.

Modern tid: Användning, mänskliga påverkan

Under slutet av 1800-talet fanns flerpart det sammanbindna Ålsjön men Marmen med en kanal för timmerflottning. Den gamla kanalen sträckningar av i dag är att få åkermark. Sandsjön vid Ålsjön har varit vattentäkt åtminstone sedan flera sejkskifte. Vattenspeglarnas vid Ålsjötagan stod klar 1902. Från Ålsjön pumpades vattnet till en reservoar i Västra Berget. Ålsjön ingår idag i ett stort vattenskyddsområde med restriktioner för farliga transportor etc.

Markerna runt Ålsjön har använts av brukande bönder, fitmsi för bete och slåtter. Lokalbefolkningen har dessutom nyttjat området för jakt och fiske. Tidningsartiklar från 1930-talet tyder på att både jakt och fiske fick sätan omfattning att både fågelliv och fiskbestånd ansågs vara i fara. Det är också om de här flesningen leddo till några skyddsåtgärder; under 1950-talet höjdes också rösen för regleringa av jakt och fiske, till och med totalförbud för både aktiviteterna. I mitten av 1940-talet beslutade stadsfullmäktige att anlägga en spång mellan Holmen och pumpstationen. Spången fanns kvar ångt in på 1980-talet och användes huvudsakligen av fågelskådande. Resten av påverkan kan fortfarande ses från fågeltornet vid Ålsjötagan och norrut.

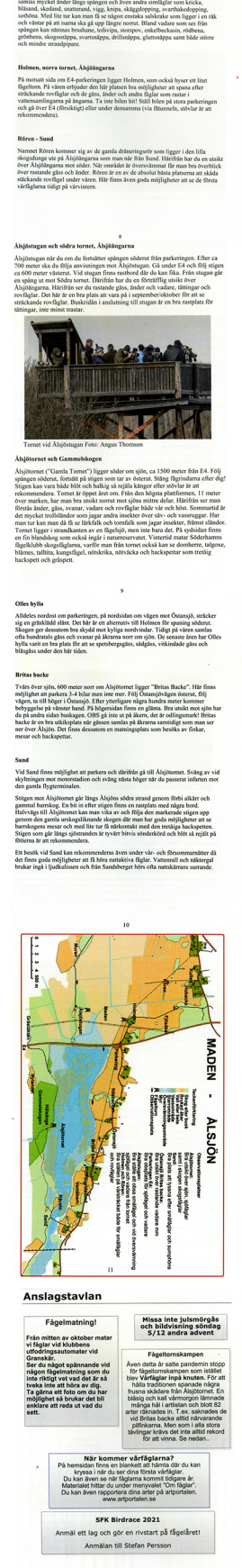
MADEN - ÅLSJÖN
Gränsen
Ålsjötornet
Ålsjöparkeringen
Ålsjötagan
Ålsjötunsen
Ålsjötorget
Sand
Sandsjön
Sandarne
Sentö
Sandberget
Bodinska
Holmen
Olles hylla
Britas backe
Gammelskogen
Ålsjöngarna
Ålsjöns naturreservat
Ålsjöns vattenskyddsområde
Ålsjöns vattenskyddsområde
Ålsjötagan
Ålsjötunsen
Ålsjötorget
Ålsjötornet
Ålsjötornet
Ålsjötornet